

Для таких дітей характерна непослідовність мовленнєвих проявів. Діти, які вміють говорити, говорять тільки тоді, коли самі вважають за потрібне. Інколи у них начебто вириваються фрази, яких ні до того, ні після того ніколи не вимовляли.

Висновки. Узагальнюючи результати теоретичного дослідження з даної проблематики, можемо зазначити, що виникає необхідність у доборі методів психологічної корекції, спрямованих на формування комунікативних навичок у дітей з аутизмом, а також – у визначенні напрямів психологічної корекції, які сприяють ефективному формуванню комунікативних навичок, зокрема навичок взаємодії у молодших школярів з РАС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Исаев Д. Н. Аутистические синдромы у детей и подростков: механизмы расстройств поведения. Патологические нарушения поведения у подростков / Д. Н. Исаев, В.Е. – СПб., 2001. – 150 с.
2. Лебединская К. С. Дети с нарушением общения / К. С. Лебединская, О. С. Никольская, Е. Р. Баенская, М. М. Либлинг и др. – М.: Просвещение, 1989. – 95 с.
3. Островська К., Химко М., Кудрявцева Ю. Особливості абілітації дітей з аутизмом та їх родин / К. Островська, М. Химко, Ю. Кудрявцева. – Львів: Тріада плюс. – 2007. – 44 с.
4. Скрипник Т. В. Феноменологія аутизму: монографія / Т. В. Скрипник. – К.: Фенікс, 2010. – 320 с.
5. Welsh M. C., Pennington B. F., Grossier P. B. A normative-developmental study of executive function / M. C. Welsh, B. F. Pennington, P. B. Grossier // *Developmental Neuropsychology*. – 1991. – Vol. 7. – P. 131–149.

Мицько М.

Науковий керівник – доц. Шпак М. М.

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ

Актуальність проблеми дослідження. Сучасна шкільна практика свідчить про те, що конфлікти дуже часто виникають у підлітковому середовищі, і зумовлюють прояв агресії, негативного ставлення один до одного. Тому вивчення соціально-психологічних чинників виникнення конфліктів, особливостей поведінки підлітків в конфліктній ситуації є одним із актуальних завдань сучасної психології.

У психолого-педагогічній літературі конфлікт визначається як відсутність згоди між двома або більше сторонами – особами або групами. Конфлікт – це ситуація, у якій кожна зі сторін прагне зайняти позицію, несумісну й протилежну стосовно інтересів свого опонента [1]. Для ефективного вирішення конфліктної ситуації людина обирає певний стиль поведінки, відповідно до стилю поведінки опонента, а також природи конфліктної ситуації.

Значний внесок у вивчення проблеми особистісних передумов конфліктної поведінки зробили такі вчені: А.Я. Анцупов, Н.І. Гришина, Л.М. Ємельяненко, С.М. Ємельянов, А.Т. Ішмуратов, Г.В. Ложкін, Н.І. Пов'якель, А. І. Шипілов та ін.

Останнім часом багато дослідників почали приділяти увагу гендерним особливостям поведінки людини в конфліктних ситуаціях. Зокрема, в дослідженнях В.Г. Зазикіна і Н.С. Нечаєвої було виявлено відмінності поведінки в конфліктних ситуаціях залежно від статі свого опонента [6].

Попри значну кількість досліджень, проблема впливу гендерних особливостей особистості на вибір стратегій поведінки в конфлікті, залишається досить актуальною і науковий інтерес до неї постійно зростає. Адже конфлікти супроводжують нас протягом усього життя. Важливою складовою нашого життя є спілкування. У процесі міжособистісної взаємодії людей можуть виникати певні ситуації загострення протиріч, несумісності цілей, інтересів, що викликають сильні емоційні реакції, які зумовлюють появу конфліктів. Конфлікт неминуче виникає, коли є незадоволеність певних потреб особистості.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та емпіричному дослідженні гендерних особливостей поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях.

Підлітковий вік – кризовий період в житті людини: активні фізіологічні зміни, інтенсивний психічний розвиток, становлення підлітка як особистості, суперечка з самим собою, пізнання себе, самоствердження і самореалізація – усе це без сумніву впливає на поведінку підлітків та їх взаємодію з оточуючими людьми.

У підлітковому віці відбувається інтенсивний розвиток емоційної сфери. З емоційними переживаннями підлітка пов'язана оцінка ним самого себе, своїх здібностей і моральних якостей. Емоції, що виникають у процесі життєдіяльності підлітка, впливають на його соціальний розвиток, на міжособистісні стосунки з іншими людьми [5].

Одним із засобів самоствердження у підлітковому віці є конфлікти, які найчастіше пов'язані з суперництвом і боротьбою за лідерство. Конфлікти на ґрунті суперництва характерні, як для хлопців, так і для дівчат. Хлопці змагаються за лідерство у групі, за успіх у фізичній та інтелектуальній сферах, за дружбу і перше кохання. У дівчат конфлікти виникають переважно через суперництво за прихильність хлопців.

Відомі спеціалісти в галузі психології управління К. Томас та Р. Кілмен виділяють п'ять основних стилів поведінки людини в конфліктних ситуаціях:

- пристосування – людина нехтує своїми інтересами, щоб задовольнити інтереси іншого;
- співпраця – спільна спроба знайти рішення, яке задовольняло б вимоги обох сторін;
- уникнення – людина намагається не звертати увагу на конфлікт, відкладає його вирішення на кращий час;
- компроміс – це часткове задоволення інтересів обох сторін;
- суперництво – людина намагається задовольнити свої потреби за рахунок іншого. Суперництво може означати «стати на захист своїх прав», якщо людина переконана, що вона права.

Дослідження психологів показують, що гендерні відмінності в конфліктній поведінці виявляються вже на ранніх етапах соціалізації. Так, дівчата більше усвідомлюють конфліктну ситуацію і частіше прагнуть до її завершення, зокрема до мирного вирішення конфлікту. У постконфліктній взаємодії вони частіше вдаються до непрямой агресії, помсти, «злопам'ятності». Натомість хлопці здебільшого ініціюють конфлікт. У конфліктних ситуаціях вони частіше вдаються до фізичної і вербальної агресії. Виграють конфлікти також частіше хлопці. У постконфліктній взаємодії їм властива «відхідливість». При цьому користь від конфліктів хлопці оцінюють вище, ніж дівчата [2].

З метою виявлення гендерних особливостей поведінки сучасних підлітків у конфлікті ми провели експериментальне дослідження у ЗОШ № 23 м. Тернополя. У дослідженні взяло участь 60 дітей підліткового віку (13 – 14 років).

Психологічна діагностика проводилася нами за допомогою методики К. Томаса «Оцінка способів реагування в конфлікті». Отримані результати свідчать про наявність відмінностей, між хлопцями і дівчатами, у виборі стратегії поведінки в конфлікті. Кількісні результати дослідження відображено на діаграмі (рис. 1).

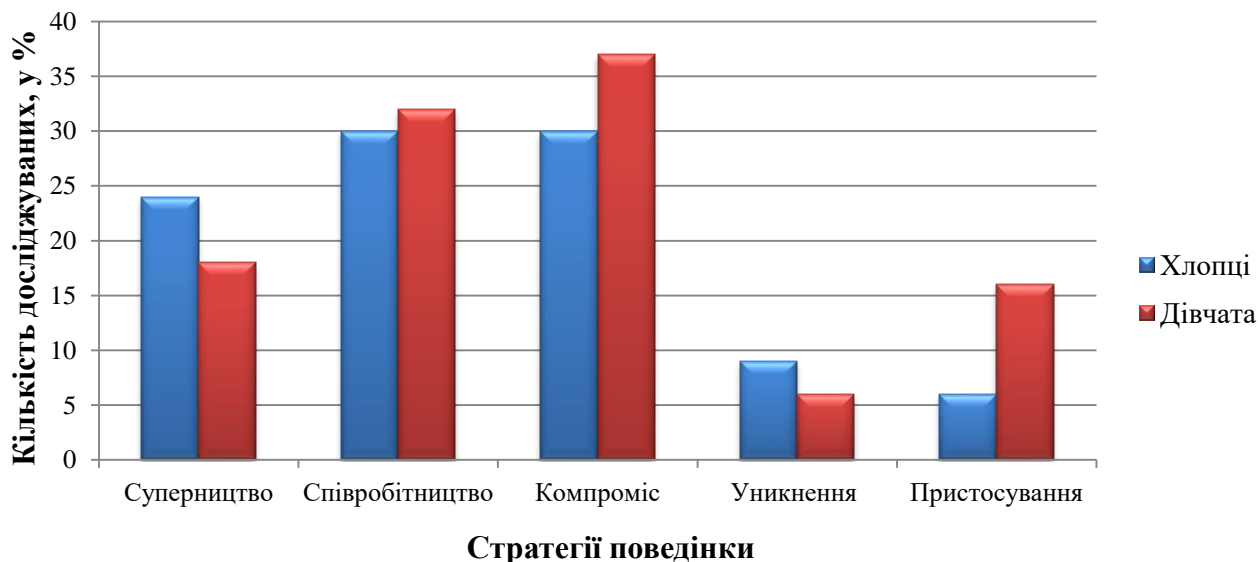

Рис.1. Кількісний розподіл підлітків за стратегіями поведінки в конфліктних ситуаціях

Як видно з рис. 1, підлітки, як хлопці, так і дівчата, використовують у конфліктних ситуаціях усі стратегії поведінки. Дівчата найчастіше у конфліктній ситуації застосовують стратегію «компромiсу» (37%) і співробітництва (32%). Так само і хлопці – здебільшого використовують стратегію «компромiсу» (30%) і співробітництва (30%). Для стратегії «компромiсу» характерним є урахування інтересів опонента і задоволення своїх власних інтересів, тобто задоволення сторін наполовину. Стратегія «співробітництва» полягає у тому, що учасники конфліктної ситуації досягають альтернативи, повністю задоволення інтересів обох сторін.

Водночас нами виявлено, що хлопці також використовують стратегії «суперництва» (24%) і «уникнення» (9%). Для них характерним є прагнення задовольнити тільки свої інтереси, не беручи до уваги інтересів опонента, або прагнення уникнути конфлікту – все залежить від ситуації, в якій знаходиться підліток, а також цілей, які він переслідує.

Дівчата у конфліктних ситуаціях частіше, ніж хлопці використовують стратегію «пристосування» (16%), що характеризується відчуженням від власних інтересів на користь інтересів опонента.

Варто зауважити, що кожній стратегії поведінки особистості в конфлікті притаманні, як негативні сторони, так і позитивні, все залежить від умов ситуації.

З метою дослідження гендерних відмінностей здатності контролювати власні емоції, що впливає на особливості поведінки підлітків в конфлікті, було проведено методичку «Діагностика «перешкод» у встановленні емоційних контактів» В. Бойка. Отримані результати представлені на діаграмі (рис. 2).

Результати дослідження показали, що в конфліктних ситуаціях хлопці (43%) більш емоційно стійкі, їм властивий високий рівень емоційного контролю, що впливає на вибір поведінки в конфлікті. Дівчата (62%) здебільшого демонструють середній рівень емоційної стійкості, що відповідно проявляється у частих і різких змінах настрою, підвищеній емоційній чутливості, схильності до більш тривалих емоційних переживань, пов'язаних з конфліктом. За результатами дослідження встановлено, що майже однакова кількість хлопців і дівчат мають достатній та низький рівні емоційної стійкості.

Крім того, нами визначено «перешкоди» у встановленні емоційних контактів підлітків з іншими людьми. Так, для хлопців характерними є: неадекватний прояв емоцій та небажання зблизитися з людьми на емоційній основі. Для дівчат властивими є такі перешкоди, як: невміння управляти своїми емоціями, дозувати їх, неадекватний прояв емоцій, низький рівень здатності до емоційної гнучкості у процесі спілкування та міжособистісної взаємодії.

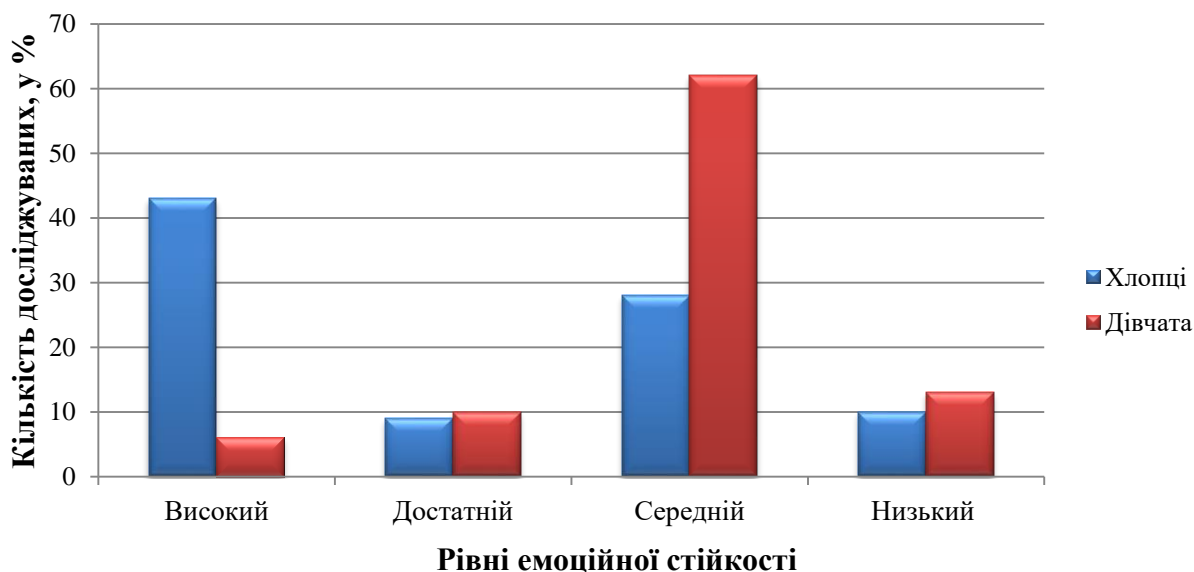

Рис. 2. Кількісні результати дослідження здатності підлітків контролювати емоції

Висновки. Таким чином, конфлікт – це ситуація, у якій відбувається зіткнення протилежних інтересів і поглядів, загострення суперечностей, що супроводжуються негативними емоційними переживаннями учасників конфлікту. У підлітковому віці конфлікти є одним із засобів самоствердження і найчастіше пов'язані з суперництвом та боротьбою за лідерство. Виявлено, що дівчата краще усвідомлюють конфліктну ситуацію, прагнуть до мирного розв'язання конфлікту, натомість хлопці частіше ініціюють конфлікт, у конфліктних ситуаціях більше вдаються до фізичної і вербальної агресії.

З метою розв'язання конфлікту людина застосовує різні стратегії поведінки. Дослідження показало що, як хлопці, так і дівчата, найчастіше під час конфлікту застосовують стратегії компромісу і співробітництва. Однак до суперництва схильні більше хлопці, а дівчата частіше використовують стратегію пристосування. При цьому хлопці демонструють більш емоційно стриманішу поведінку в конфліктній ситуації і високий рівень емоційного контролю. Для дівчат характерним є середній рівень емоційної стійкості, що впливає на вибір ними стратегій поведінки в конфліктній ситуації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анцупов А. Я. Введение в конфликтологию / А. Я. Анцупов, А. А. Малышев. – К.: Наука, 1996. – 362 с.
2. Анцупов А. Я. Словарь конфликтолога / А. Я. Анцупов, . И. Шипилов. – М.НОРМА-М, 2009. – 262 с.
3. Берн Ш. Гендерная психология / Шон Берн. – М.: Прайм-Еврознак, 2004. – 320 с.
4. Гришина Н.В. Психологияконфликта / Н.В. Гришина. – СПб.: Питер, 2002. – 464 с.
5. Ильин Е. П. Эмоции и чувства / Е. П. Ильин – СПб.: Питер, 2001. – 752 с.
6. Ильин Е. П. Пол и гендер / Е. П. Ильин – СПб.: Питер, 2010